

لهباردی ئەم کتیبهوه

شه وکەت شیخ یەزدین

وەزیری کاروباری ئەنجومەنی وەزیران

له گەڵ تەواوبوونی سالی ۱۲۰۰۱، کابینهی چوارەمی حکومەتی هەریمی کوردستان مۆمی دووهمی تەمەنی خۆی کوژاندەوه. له ماوهی دوو سالی رابردوودا هەول و کۆششێکی زۆرمان داوه بۆ ئەوهی له ئاستی ئەو بەرپرسیاره تیبیه مێژوویییه دا بین که له لایه ن گەلی کوردستانه وه خراوته ئەستۆمان و، به شیک له ئامانجانە بەدی بهینین که به ریز سەرۆکی حکومەت له رۆژی راگه یانندی کابینهی چوارەم ۲۲ کانوونی (۱) ۱۹۹۹دا له بەردەم پەرله مانی کوردستاندا پیشکیشی کرد. ئامانجی ناوەندیمان ئەوه بووه که کوردستانی خۆشه و بیستمان له سیبەری سەرورەیی یاسادا ئاوه دان بکرتەوه و ژبانی گەله که مان پیشکەوتنی زیاتر به خۆوه ببینی.

بێگومان، هەلسه نگاندن و پێوهی راسته قینهی سەرکەوتن له لای میلله ته و ده بی میلله ت چاودیری کاره کانا ن بیت، به لام ده توانی له م ده رفه ته گونجاوه دا ئامازه به هندی له و پهرسه ندن و پیشکەوتنانه بدین که له بواری سەرورەیی یاسا و چه سپانندی زیاتری باری ئاسایش و به دیهینانی خۆشگوزەرانیی گەل و په خسانندی ده رفه تی زیاتری کارکردن بۆ هاوولاتیان و، ئاوه دانکردنه وهی کوردستان له بواره جیا جیاکان و خزمه تگوزارییه گشتییه کانا روویان داوه. هه لبه ته، ئیمه زۆر هه نگاومان برپوه و زۆریش هه نگاومان له به ره. مایه ی خۆشحالی و جیگه ی شانازیانه که ئەزمونه که مان رۆژ به رۆژ به ره و پێش هه نگا و ده بری. ئەمه ش هه مووی ده گه رپته وه بۆ پشتیوانیی میلله ت و دلسۆزیی رۆله کانی گەلی کورد و سووریونیا ن بۆ به دیهینانی پاشه رۆژیکی گەش و پا زاوه له سه ر ئاخ و لاتی خۆیاندا، هه روه ها ده توانین بلین ئەم هه لومه رجه پیشکەوتنه وهی هەریمی کوردستان له سایه ی پیشوه چوونی ئاشتی ناوه خو و ته بایی و ته ناھی و پشتیوانیی کۆمه لگه ی نیوده ولته تی بۆ ئەزمونه که مان ها تووه ته دی.

پاراستنی هیمنی و ئاسایش و راگرتنی سەرورەیی یاسا، مه رجی یه که می چه سپانندی ته نایی و ئارامین له هه ر شوینیکدا و، ده رفه ت و ده لیقه ی گونجاو بۆ پیشکەوتنی ئابووری و کۆمه لایه تی ده ره خسپین. شتیکی ئاشکرایه که حکومەتی هەریمی کوردستان له ته ک پرۆسه ی بنیاتنانی ئابووری و ئاوه دانکردنه وه و دا بینکردنی خزمه تگوزارییه کانا، گرینگیه کی زۆری به باری پۆلیس و ئاسایش داوه. بالاده ستیی پۆلیس و تیمه کانی ئاسایش

نیشانەی نيزام و سهروههريی ياسا و شارستانيه تن. بۆيهش دروشمی چه سپانندن و چيگيرکردنی ياسا به زرکراوه ته وه بهو ئامانجهی که ياسا سهروههريی و کهس نه توانی به دهه له ياسا ههلسوکوهوت بکات و، دهزگاکانی حکوممهت بتوانن له ننگهري ماف و ئه رکي هاوولاتیان به يه کسانى رابگرن. ههلبه ته ئه مانهش ته نيا به هاوکاري نيوان جه ماوهر و دهزگاکانی وهزاره تي ناوه خو جيه جی ده کرين. له م پیناوه دا حکوممهت ده ريغی نه کردوه له پالپشتی و دابينکردنی ئه و پيداويستییانهی که ده بن به مایه ی گه شه پیدانی باری ئاسایشی ناوه خو و به زرکردنه وه ی ئاستی زانستی و کارگيری و روشنبریی کارمهندانی ئه م بواره. ده توانين ليره دا ئامازه به دوو خالی زور بهرچاو بدهين:

يه که میان: ده رچوونی خولی دووه می کولیجی پۆلیس له ۱۹ حوزهيران ۲۰۰۱ دا که به يارمه تی مامۆستایانی شارهزا و، فيربوونی ته کنيکی نوئ و ئاگه داربوون له نویترين زانستی سه ربازی، کادیری ئه کادیمی له م بواره دا زياد بکريت و رۆلی شاهینی خو بان بگيرن.

دووه ميس: کردنه وه ی سه نته ري په ره پیدانی کارگيری به هاوکاريی وهزاره تي ناوه خو له گه ل په يمانگه ی ته کنيکی هه وليردا. ئامانجی ئه م خوله ئه وه بووه که توانا و شاره زایی به رپرسيارانی يه که کارگيری به کان په ره يان پي بدری و، به گویره ی پيشکه وتن و په ره سه نده کانی سه رده م له بواره کانی زانست و روشنبریی و ته کنيکيدا کادیری ليها توو ئاماده بکرين. ههروه ها بۆ ئه وهش که په رهنسيپه جيه يانگه ی بواره گه لی مافی مرؤف و داکۆکی کردن له ئازاديبه ديوکراسيبه کان، له سه رجه م کارگيری به کانی حکوممه تی هه ري می کوردستاندا په نگ بده نه وه.

هه ره سه ره تاي ده سپتي کي کابينه ی چواره مه وه، به رپيز جه نابی سه روک مه سه وود بارزانی هه ميسه و له هه موو بۆنه کاندا دووپاتی کردوه ته وه که پيويسته سهروههريی ياسا بپاريزری و نابی کهس له ياسا به رزتر بی يان خو ی له سه ره وه و ده ره وه ی ياسا دابنی. ئه مهش وه ک ياسا و رپينوینی له هه موو چالاکي و داووده زگاکانی حکوممه تدا په نگي داوه ته وه.

وه ک ئاشکرايه، ئه م ده سه که وته مه زن و ميژوو ييبه ی ئه مرؤی گه لی کوردستان به ره مه می په نح و قوربانيدانیکی بی وینه ی گه لی کوردستان و تیکۆشانی نه پساه ی نيزیکه ی يه ک سه ده ی بزوتنه وه ی رزگاربخوازی کورده. له شکرى شوړشگيری پيشمه رگه ی کوردستان که هه ميسه پاريزه ري بوون و مانی کورد بووه، ئه مرؤش پاريزه ري ئه و ده سه که وته يه که به دی ها توه. له شکرى پيشمه رگه ی کوردستان له م هه ل و ده رفه ته په خساوه دا خه ريکی مه شق و فيربوون و گوړانکاری به ره و سوپا يه کی نيزامی که بتوانی له ئاستی پيداويستيبه کانی سه رده مدا بی. يه کيک له ئامانجه گرینگه کانی ئه م بواره برتیبه له پيگه ياندى کادیری شارهزا و ليها توو. ئه کادیمی عه سه که ري بايه خ و گرینگيبه کی بی وینه ی هه يه له پينا و دامه زراندى له شکرپکی هاوچه رخ که به هونه ري جه نگ و زانستی نوئی سه ربازی پر چه ک کرابی. رۆزی (۱۱) ی ئه يلولی ۲۰۰۱ به ئاماده بوونی سه روک مه سه وود بارزانی ده رچوونی خولی چواره می ئه م ئه کادیمی به په رپوه چوو. به رپيزبان له وته يه کدا به و بۆنه يه وه گوئی:

«ئه مه يه کيکه له ئاوات و ئامانجه کانی شوړشی ئه يلول که ها توه ته دی. دووپاتی ده که مه وه که وای ئيمه نامانه وئ له شکرپکمان هه بی بۆ ده سدريژی بۆ سه ر خه لک بگره ده مانه وئ له شکرمان به هپز و به توانا بیته بۆ ئه وه ی کهس نه توانی په لاماری گه لی کوردستان بدات».

يه کيک له ئامانجه سه ره کيبه کانی کابينه ی چواره می حکوممه تی هه ري می کوردستان هه نگاو هاويشتنه به ره و

دامه‌زاندنی کۆمه‌لگه‌ی شارستانی. مه‌رجی بنه‌په‌تی ئەم کۆمه‌لگه‌هاوچه‌رخه‌ش ره‌چاوکردن و پاراستنی مافه‌کانی مرۆڤه. بۆیه له‌سالی ۲۰۰۱ بپاری کردنه‌وه و دامه‌زاندنی وه‌زاره‌تی مافی مرۆڤ له‌هه‌رێمی کوردستان درا. مه‌به‌ستی سه‌ره‌کیمان له‌م وه‌زاره‌ته‌وه‌یه که داووده‌زگا کارگێڕیبه‌کانی حکومه‌ت له‌سه‌ر پێزگرتن له‌ مافه‌کانی مرۆڤ به‌پیتی یاسا و به‌لگه‌نامه‌نیووده‌وله‌تیبه‌کان رابه‌پنرێن. هه‌روه‌ها هه‌ول بدرێ که داووده‌زگاکانی په‌روه‌ده و فێرکردن و خوێندن به‌پیتی ئەم بنه‌ما جیهانییانه هه‌لسوکه‌وت بکه‌ن و مافه‌ بنه‌په‌تیبه‌کانی مرۆڤ له‌ پڕۆگرامه‌کانی خوێندن و داووده‌زگاکانی رۆشنیبری و راگه‌یاندندا رهنگ بدنه‌وه. هه‌روه‌ها پێزگرتن له‌ مافه‌کانی مندال و پاراستنی مافه‌کانی ئافره‌ت و سه‌رحه‌م ئەو ئازادی و مافانه‌ی که کۆر و کۆبوونه‌وه نیووده‌وله‌تیبه‌کان له‌ چهندان به‌لگه‌نامه‌ی جیهانیدا په‌سندیان کردوون و بپاریان له‌سه‌ر داوون. هه‌روه‌ها پاراستنی مافه‌کانی مرۆڤ له‌کاتی لیتۆژینه‌وه و له‌ بنه‌دیخانه‌کان و هه‌موو ژبانی کۆمه‌لگه‌دا به‌مه‌رجی بنه‌په‌تی داده‌نرێن بۆ دامه‌زاندنی کۆمه‌لگه‌ی شارستانی.

حکومه‌تی هه‌رێمی کوردستان له‌ بواری پێشکێش کردنی خزمه‌تگوزارییه جۆراوجۆره‌کاندا به‌رده‌وام بووه له‌ نه‌خشه و پلانه‌کانی پێشوو. کردنه‌وه‌ی رێگه‌ی نوێ و قیرتاوکردن له‌ناو شار و شارۆچکه‌کاندا و، دروستکردنی ئاوهرۆ و پارک و جوانکردنی شاره‌کان و پترکردنی رووبه‌ری سه‌وزایی و هه‌لمه‌تی نه‌مام روواندن به‌دریژایی سالی ۲۰۰۱ به‌ به‌رده‌وامی ئەنجام دراوون. هه‌ر له‌بواری خزمه‌تگوزاریی شاره‌وانییه‌کاندا حکومه‌تی هه‌رێم بۆیه‌که‌مێن جار هه‌لبژاردنی سه‌رۆک و ئەنجومه‌نی شاره‌وانییه‌کان له‌ ۲۶ ئایار ۲۰۰۱ ئەنجام دا. ئەنجومه‌نی شاره‌وانی به‌یه‌کێک له‌ هۆیه سه‌رکه‌وتوه‌کانی پێشکێش کردنی خزمه‌تگوزاری داده‌نرێ بۆ هاوولاتیان. ئەم هه‌لبژاردنه‌ ده‌سه‌که‌وتیکی تری پرۆسه‌ی دیموکراسییی تاقیکردنه‌وه‌ی گه‌لی کوردستانه که له‌ هه‌لبژاردنیکی ئازاد و راسته‌وخۆ و نه‌پنیدا سه‌رۆک و ئەنجومه‌نی شاره‌وانی شار و شارۆچکه‌کان و کۆمه‌لگه و قه‌زا و ناحیه‌کان و ژماره‌یه‌ک له‌میره‌دییه‌کانی کوردستاندا جێبه‌جێ کران. ئەمه به‌ دووه‌مین پرۆسه‌ی جه‌ماوه‌ری هه‌لبژاردن ده‌ژمێردرێ له‌ دواي هه‌لبژاردنی ئەنجومه‌نی نیشتمانیی کوردستان له‌ ۱۹ ئایاری ۱۹۹۲دا. جه‌ماوه‌ری کوردستان توانییان له‌م پرۆسه ئازاد و دیموکراسییه‌دا رۆلی خۆیان بگێرن و نوینه‌رانی خۆیان هه‌لبژێرن بۆ ئەوه‌ی به‌ شێوه‌یه‌کی باشتر خزمه‌تیان بکه‌ن. هه‌ر له‌گه‌ڵ ئەم پرۆسه‌یه‌دا چهندان شاره‌وانی تازه له‌ شوێنه‌ پێویسته‌کاندا کرانه‌وه.

دروستکردنی کۆمه‌لگه‌یه‌کی له‌شساع یه‌کێک بووه له‌ پلانه سه‌ره‌کیبه‌کانی حکومه‌تی هه‌رێمی کوردستان. له‌م پێناوه‌دا هه‌ولێکی زۆر دراوه بۆ فهره‌وانکردنی هه‌لمه‌ته‌کانی کوتان له‌ دژی نه‌خۆشیبه‌ گێرۆ و درمه‌کان و، دا‌ب‌ین‌کردنی کادیری ته‌ندروستی پێویست و کردنه‌وه‌ی تیمارگه و نه‌خۆشخانه‌ی تازه و گه‌یاندنی خزمه‌تگوزارییه ته‌ندروستیبه‌کان بۆ به‌رده‌ستی هاوولاتیان. وه‌زاره‌تی ته‌ندروستی و کاروباری کۆمه‌لگه‌یه‌تی سه‌ره‌رشته‌یی چهندان کۆنفرانسی پزیشکی و ته‌ندروستی و کاروباری کۆمه‌لگه‌یه‌تی له‌م پێناوه‌دا کردووه و رێکی خستوون. کۆنفرانسی یه‌که‌می پزیشکی له‌ هه‌ولێری پایه‌ته‌ختی هه‌رێمی کوردستان له‌ مێژووی ۱۹ - ۲۱ ئەیلوول ۲۰۰۱ به‌سترا که تیایدا چهندین باس و لیکۆلینه‌وه‌ی زانستی له‌لایه‌ن پزیشکانی شاره‌زا و پسرپۆره‌وه پێشکێش کران و هه‌ر سێ زانکۆه‌ی کوردستان له‌م کۆنفرانسه‌دا به‌شداربوون. ئەم کۆنفرانسه هه‌نگاوێکی گرینگ بوو له‌ بواری لیکۆلینه‌وه‌ی پزیشکیدا بۆ ئەوه‌ی وه‌زاره‌تی ته‌ندروستی بتوانی هه‌نگاوی پێویست بنێ بۆ چاره‌سه‌ری نه‌خۆشی، هه‌روه‌ها کوردستان بگات به‌ ئاستی ولاتانی پێشکه‌وتوو له‌ رووی له‌شساعییه‌وه. وه‌زاره‌تی ته‌ندروستی و کاروباری کۆمه‌لگه‌یه‌تی دواي ئەوه‌ی که کۆنفرانسی یه‌که‌می ته‌ندروستی له‌ سالی پێشووتردا ئەنجام دا، له‌ سالی

۲۰۰۱ ییشدا کۆنفرانسی یه که می کاروباری کۆمه لایه تیبی له ژئیر دروشمی (له پینا و پهره سه نندی خزمه تگوزارییه کۆمه لایه تیبیه کان و چه سپاندنی مافی مرۆف) دا له رۆژانی ۸ - ۱۰ ی ئایاری ۲۰۰۱ دا گری دا. وهک ئاشکرایه که کاروباری کۆمه لایه تی یه که لایه له باله کانی ئەم وه زاره ته و چه ن دین بواری گرینگ ده گریته وه که هه موو ئەم بواران له م کۆنفرانسه دا خرا نه بهر باس و لیکۆلینه وه ی تیروته سه ل له پینا و چاککردنی باری کۆمه لایه تی و مافی مرۆف له کوردستاندا. وهک چاودیری ساوایان و مندالان و یاسای کار و خانه نشینی و کارکردنی پیشه بی و چاکسازی کۆمه لایه تی له پینا و به ره و پیش بردنی کۆمه لی کورده واری و، پاراستنی تاکه کانی کۆمه ل له لادان و، یاساشکینی و مامه له کردن له گه لایاندا له سه ر به ره تی مرۆفایه تی و ره چا و کردنی مافه کانی مرۆف و جیه جیه کردنی یاسا و رینۆئیبیه کانی حکومه تی هه ریمی کوردستان.

له سالانی رابردو دا گیروگرفتی وزه ی کاره با یه کیک بوو له گیروگرفته سه ره کییه کان و، ئەم گیروگرفته کاریگه ریه کی ناله باری کردبووه سه ر ژیا نی هاوولاتیان و، چالاکییه کانی خزمه تگوزاری و تۆره کانی ئاو و نه خۆشخانه کان. له سالانی ۲۰۰۱ دا ههنگاوی گرینگ هاوئیزاوه بو چاره سه رکردنی کیشه ی کاره با به تایبه تیش له داووده زگا کانی خزمه تگوزاری وهک نه خۆشخانه کان و بیره کانی ئاو و گه ره که هه زاره کان. بو ئەم مه به سه ته ش دوو پرۆژه ی ۲۹ میگاواتی له هه ولیر و دهۆک جیه جیه کران ههروه ها (۴۰۹) مه لیده ی بچووک له هه ولیر و (۲۷۲) مه لیده ی بچووک له دهۆک دامه زران که تا راده یه کی زۆر گیروگرفته کانیان چاره سه ر کردووه. ئەم پرۆژانه ش به شیکیان به وزه و توانای خۆبی و به شه که ی تریان به سوود هه رگرتن له بریاری ۹۸۶ بووه که ئەویش هه ر به ره مه ی فرۆشتنی نه وتی ولاتی خۆمانه.

ههروه ها پارێزگه ی هه ولیر بری ۱۵ میگاوات له به نداوی دوکان وه رده گری (له به رامبه ر ۱۸ ملیۆن دینار سالانه وهک موچه و خه رجیه ی به رتیه به رایه تیبی کاره با ی سلیمانی) و پارێزگه ی دهۆکی ش ۲۰ میگاوات له مووسل وه رده گری (له به رامبه ر ۱۲ ملیۆن دینار سالانه).

له بواری پهروه رده و فیرکردندا، سه رنج ده درئ که ئەم بواره رۆژ به رۆژ به ره و چاکتریوون و پیشووه چوون ههنگا و ده نی. حکومه تی هه ریم له م بواره دا ره چاوی به رنامه یه کی زانسته یانه ی کردووه و هه ولی داوه باری پهروه رده به ره و ئەو ئاسته ببات که زانسته ی نوئ و ته کنیکی سه رده م بن به بناخه ی فیربوون و پهروه رده کردن. ههروه ها بایه ختیکی زۆر دراوه به چالاکیی وه رزشی و دیده وانی و هونه ری جو را و جو ر. هه ول دراوه له قوتابخانه کاندرا کۆمپیوتەر به کاریبیت و قوتابیان فیری بن. بایه خ پیدانی حکومه تی هه ریم به بواری پهروه رده و فیرکردن له راپۆرتی راگه یانندی کابینه ی چواره م له لایه ن سه رۆکی حکومه ت و سه رجه م کاره کانی سالانی ۲۰۰۰ و ۲۰۰۱ دا رهنگیان داوه ته وه. له کۆنفرانسی سییه می پهروه رده دا و له وتاری به ریز نیچیرقان بارزانی که به و بۆنه یه وه پیشکیشی کرد ئامازه ی به رۆلی پهروه رده و فیرکردن له دامه زراندنی کۆمه لگه ی هاو سه رده می کورده واری داوه. لیره دا به پیتوبستی ده زانین به شیک له م وتاره بگوازینه وه ئیره که سیاسه تی حکومه تی هه ریم پیشان ده دادت.

«هه رچه نده له م سالانه ی دواییدا توانیومه باری قوتابخانه کان باشتر بکه یین و گوزهرانی مامۆستایان به ره و باشی به یین. به لام له راستیدا ئه وه ی کردوومه له چا و ئه وه ی که ده مانه وی بیکه یین و پیتوبسته، هیشتا زۆر که مه. ده مه وی له م ده رفه ته دا به کورتی ئامازه به هه ندئ ههنگا و بده م:

یه کهم: وهزارهتی پهروهده له ماوهی سالی ۲۰۰۰ - ۲۰۰۱دا له ههردوو پاریزگه ی ههولیر و دهوک له هه شوینیک که مهرجی کردنه وهی قوتابخانه ی تیدا هه بو بیت، قوتابخانه ی کردووه ته وه.

دووه م: ناوه دانکردنه وهی قوتابخانه کان و دابینکردنی که لوپه لی پیویست و، ههروه ها چاپکردنی کتیبی پروگرامه کانی خویندن له چاپی ریکوییتکدا.

بایه خدان به چالاکییه کانی وه رزش له قوتابخانه کان و کردنه وهی پیشانگه و خولی فیروون و راهینان بو ماموستایان و قوتابیایان. بایه خدان به ژبان و گوزهرانی ماموستایان و هاتوچویان بو قوتابخانه کان. ئەمانه و چه ندین شتی تر که کراون یان به رپوهن بو ئەوهی پرۆسه ی پهروه ده یی گه شه بسینی و فره وانتر بیی.

پهروه ده بو ئیمه زۆر گرینگه. ده توانم بلیم به ردی بناخه یه بو هه موو پروه کانی پیشکه وتنی کۆمه لایه تی و دروستکردنی کۆمه لگه ی شارستانی و هاوچه رخ. بی بنیاتنانی کۆمه لگه یه کی پیشکه وتوو ناتوانین رۆشنیری نه ته وایه تی و پرهنسیپه کانی دیوکراسی پیاده بکه یین. پهروه ده کللی ده رگایه بو چوونه ناو جیهانی نوی.

ئامانج و پروگرامی حکومه تی هه ریمی کوردستان ئەوه یه که نه وه یه کی خوینده وار و تیگه یشتوو له کوردستان پین بگه یینی. ههروه ها ده مانه وی پهروه ده له کوردستاندا له سه ر بنه مایه کی هاوچه رخ بی. ئەمه ش ئەرکیکه له ئەستوی وهزاره تی پهروه ده و ماموستایانی کوردستاندا. متمانه و باوه ریشمان هه یه که ده توانن ئەم ئەرکه جیبه جی بکه ن.

وهزاره تی پهروه ده بایه خیکی زۆری داوه به باخچه ی ساوایان که قۆناعی ده سپیکه له پهروه ده مندال. ئەم قۆناعه زۆر گرینگه و ده بی له بهرچا و بگی ریت و پیداویستییه کانی پهروه ده یی بو دابین بکریت.

ههنگاوکی تر له پهروه ده گۆرینی سیسته می فیرکردنه. شپوازی جارن ئەوه بوو که قوتابیایان زانیاری ناو کتیبه کانیان وه رگرن و وه ک شتی به لگه نه ویست و بی به رگری له سه ری پرۆن. ئەم شپوازه له دنیا دا باوی نه ماوه. پیویسته مرۆف له سه ره تای ژبان ه وه که قوتابخانه گرینگترین به شی ئەو ژبان ه یه، له سه ره ئەوه مه شق بدری که به دانوستاندن و گفتوگۆ رابه ییندری. ئەمه یه کیکه له گرینگترین بنه ماکانی دروستکردنی مرۆقی هاوچه رخ.»

له بواری فیرکردنی بالادا، وه ک ئاشکرایه ئەم بواره له بایه خ پیدانه کانی حکومه تی هه ریمدا، له سه ره تاوه یه که مینایه تی پی دراوه. له سالی رابروودا چه ند کۆلیجی تازه وه ک کۆلیجی په رستیاری و کۆلیجی ماموستایان کرانه وه. ههروه ها چه ندان به شی تازه له زانکو و په یمانگه کاندان کراونه ته وه و کادییری ئەکادیمی پیویستیایان بو دابین کراوه. ئەم بواره پرۆ به پرۆ له پیشکه وتن و گه شه کردن دایه و، دابینکردنی سه رچاوه ی زانستی و که لوپه ل و ئامیری تاقیگه کان و کۆمپیته ر و ئینته رنیت و، باشکردنی گوزهرانی ماموستا و قوتابیایان و بایه خدان به به شه کانی ناوه خو

به‌باشی له‌به‌رچاو گیراون. له رووی ئاستی زانستیشه‌وه، کۆنفرانسی فێرکردنی بالا له ۲۱ - ۲۳ نیسان ۲۰۰۱ له هه‌ولێر به‌سترا که سه‌ره‌رای به‌شداریکردنی هه‌ر سه‌ زانکۆکه‌ی کوردستان، چه‌ندان مامۆستای شاره‌زا و پسپۆر له ده‌ره‌وه‌ی کوردستانیش بانگه‌شێتن کران. لیکۆلێنه‌وه تێروته‌سه‌له‌کانی ئەم کۆنفرانسه و بریاره‌کانی ده‌بن به‌ بنه‌مای به‌ره‌وپێش بردنی ئاستی فێرکردنی بالا له زانکۆ و په‌یمانگه‌کانی هه‌رێمی کوردستاندا. هه‌روه‌ها هه‌ول دراوه زانکۆ و په‌یمانگه‌کانی کوردستان له‌گه‌ڵ جیهانی پیشکه‌وتووێ ده‌ره‌وه‌دا پێوه‌ندی زانستییان هه‌بی و، شاندى زانستی له نێوانیاندا هاتۆچۆ بکه‌ن. مامۆستایانی زانکۆ و په‌یمانگه‌کانی کوردستان له سالی ۱۵۲۰۰۱ چه‌ندان سه‌ردانی ده‌ره‌وه‌یان کردووه و، وه‌ک نوێنه‌ری هه‌رێمی کوردستان له کۆنگره و کۆنفرانسه‌کاندا به‌شدارییان کردووه.

له‌ بوا‌ری رۆشنیبری و هونه‌ر و کولتووری نه‌ته‌وايه‌تییه‌وه حکومه‌تی هه‌رێم بایه‌خیتکی زۆری داوه و، یه‌کیک بووه له ئه‌رکه به‌رچاو و په‌چاوکه‌وه‌کانی.

سیمای دیاری سالی رابردوو ئه‌و جموجۆله‌ فره‌وانه رۆشنیبرییه‌ بووه که شان به‌شانی بزواتی هونه‌ری و وه‌رزشی و لێشاوی چاپه‌مه‌نی، هه‌رێمی کوردستانی گرتووه‌ته‌وه. چه‌ندان فیستیفاالی هونه‌ری و ئه‌ده‌بی و یادکردنه‌وه‌ی شاعیر و ئه‌دیبا‌نی کورد و، ئاهه‌نگی مۆسیقا و گۆرانی و هاندان و پشتیوانی‌کردنی تیپه وه‌رزشییه‌کان و کردنه‌وه‌ی چه‌ندان پیشانگه‌ی شیوه‌کاری و خوشنوو‌سی و هونه‌ری بۆ هونه‌رمه‌ندانێ کورد و عه‌ره‌ب و بیانی. به‌ه‌ودان به‌ چالاکیی وه‌رزشی له هه‌فته و مانگه‌کانی سالی رابردوودا، بزوتنه‌وه‌یه‌کی دیار بوون له ژیا‌نی خه‌لکی کوردستاندا.

فیستیفاالی فیلمی کوردی له (۱۰) ته‌ممووز ۱۵۲۰۰۱ ماوه‌ی هه‌فته‌یه‌کی خایاند که یه‌که‌مین جار بوو چالاکییه‌کی ئاوا‌ی هونه‌ری له شاری هه‌ولێردا جێبه‌جێ بکری‌ت. هه‌روه‌ها یادکردنه‌وه‌ی شاعیری گه‌وره‌ی کورد مه‌حوی که یه‌کیکه له لوتکه‌کانی ئه‌ده‌بی کلاسیکی کوردی. بۆ ئەم فیستیفاالی‌ه‌ی وه‌زاره‌تی رۆشنیبری ژماره‌یه‌کی زۆر له نووسه‌ر و لیکۆلێنه‌وه و که‌سایه‌تی رۆشنیبری کوردی له شاره‌کانی کوردستان و عێراقه‌وه بانگه‌شێتن کرابوون.

پیشانگه‌ی کتیب و هونه‌ری شیوه‌کاری و خوشنوو‌سی له‌لایه‌ن ده‌زگای چاپ و بلا‌وکردنه‌وه‌ی ئاراسه‌وه، له سائوگه‌ه‌ری دووه‌می دامه‌زراندنی کابینه‌ی چواره‌می حکومه‌تی هه‌رێمی کوردستاندا له نیوان ۲۶ - ۳۰ کانوونی یه‌که‌می ۲۰۰۱ کرایه‌وه. له‌م پیشانگه‌یه‌دا که به‌پشتیوانی سه‌رۆکایه‌تی ئه‌نجومه‌نی وه‌زیران جێبه‌جێ کرا داشکاندن ۵۰٪ بۆ نرخی کتیبه‌کان هاوکارییه‌کی گه‌وره بوو بۆ رۆشنیبران و هونه‌رمه‌ندان و قوتابیان و لاوانی کورد بۆ ئه‌وه‌ی سوود له نێزیکه‌ی ۳۰۰ ناو‌نیشان که به‌ره‌می ده‌زگاکانی چاپ و بلا‌وکردنه‌وه‌ی هه‌رێمی کوردستان بوون، وه‌ر‌بگرن. ئەم پیشانگه‌یه به‌ وینه‌ی خو‌پیشاندانیکی رۆشنیبری و هونه‌ری بوو له پایه‌ته‌ختی هه‌رێمی کوردستاندا.

دامه‌زراندنی کۆری زانیاری کوردستان یه‌کیک بووه له ده‌سه‌که‌وته‌کانی حکومه‌تی هه‌رێم له سالی ۱۵۲۰۰۱ که ئەم ده‌زگایه تاییه‌ته به‌چاره‌سه‌ری پرس و کیشه‌کانی پێوه‌ندی‌دار به زمان و کولتووری نه‌ته‌وايه‌تی کوردی. ئیسته کۆر به‌شیوه‌یه‌کی کاتی له باره‌گایه‌ک کار ده‌کات تا ته‌وا‌بوونی باله‌خانه‌ی خۆی له سالی ۱۵۲۰۰۲.

له‌ بوا‌ری که‌رتی پیشه‌سازیدا هه‌ولێکی زۆر دراوه بۆ وه‌گه‌رخستنی کارگه و فابریکه‌کانی کوردستان و دا‌یینه‌کردنی که‌ره‌سته‌ی خا‌و له سنووری ده‌سه‌لاتدا، هه‌روه‌ها هه‌ول‌دان بۆ ساغکردنه‌وه‌ی به‌ره‌می ئه‌و کارگه و فابریکانه، له پێنا‌و ئه‌وه‌ی بتوانن به‌لایه‌نی که‌مه‌وه خه‌رجی و دا‌هاتیان به‌رامبه‌ر بیت و بتوانن وه‌ک بوا‌ری خو‌ب‌بین (تمویل ذاتی) به‌رده‌وام بن. هه‌روه‌ها ده‌رفه‌ت په‌خسێنراوه بۆ دامه‌زراندنی کارگه‌ی جو‌را‌وجۆر له‌لایه‌ن سه‌رمایه‌دارانه‌وه، حکومه‌تی

هه‌ڕێم لهم بواره‌دا پشتیوانی و هاوکاریی که‌رتی تایبەت ده‌کات له ئاسانکاریی دامه‌زراندن و هه‌ینانی پێداوێستی و که‌ره‌سته‌ی خا و پێدانی وزه‌ی کاره‌با.

له‌ بوا‌ری که‌رتی به‌ره‌مه‌ینانی کشتوکا‌ل و سامانی نا‌ژه‌لدا پێشوه‌چوونی به‌رده‌وام هه‌یه. وه‌ک ئاشکرایه‌ کۆله‌که‌ی سه‌ره‌که‌یی ئابووری کوردستان کشتوکا‌له. بژێوی خه‌لکێکی زۆر ده‌گه‌ڕێته‌وه‌ بۆ ئه‌م که‌رته. که‌رته‌کانی تری ئابووری کوردستان له‌چا و ئه‌م که‌رته‌دا هه‌ینده‌ زیندوونین، که‌رتی کشتوکا‌ل و سامانی ئاوی و نا‌ژه‌لی به‌شێکن له‌ ئاسایشی ئابووری نه‌ته‌وه‌یی کوردستان. ئامانجی سه‌ره‌که‌یمان لهم بواره‌دا به‌رزکردنه‌وه‌ی ئاستی به‌ره‌مه‌ینان و باشت‌کردنی جو‌رایه‌تی و، سوود وهرگرتنه‌ لهم سامانه‌ له‌بن نه‌هاتووانه. هه‌روه‌ها دا‌بین‌کردنی که‌لوپه‌ل و ئامی‌ری نو‌ی و پشتیوانی‌کردنی ته‌واو، ده‌بن به‌مایه‌ی زیاده‌بونی دا‌هاتی کوردستان و پته‌وبوونی با‌ری ئابووریمان. ب‌ریاری ۹۸۶ کارب‌گه‌ری و شو‌ینه‌وارێکی باشی لهم که‌رته‌دا هه‌یه. ئه‌مه‌ش خۆی له‌ دا‌بین‌کردنی داووده‌رمانی پێویست و تو‌وی دانه‌وێله‌ و که‌ره‌سته‌ی نو‌یبا و ئامی‌ری پێویستدا ده‌نو‌یتنی.

حکومه‌تی هه‌ڕێم به‌لی‌خ‌خ‌وش‌بوونی قه‌رزی که‌له‌که‌بووی جو‌تیاران و ک‌رینه‌وه‌ی گه‌نم و دانه‌وێله‌، هه‌نگاوی باشی ناوه. هه‌روه‌ها هه‌و‌لی دا‌بین‌کردنی قه‌رزی بۆ جو‌تیاران داوه.

دا‌هات و دا‌رای‌ی هه‌رێمی کوردستان له‌و که‌رتانه‌ی له‌پێشه‌وه‌ با‌سمان کردن واته‌ که‌رتی پێشه‌سازی و که‌رتی کشتوکا‌لی (به‌سامانی ئاوی و نا‌ژه‌لیشه‌وه) که‌ حکومه‌تی هه‌رێم چ له‌سه‌ر بودجه‌ی خۆی و چ به‌هاوکاریی پرۆگرامی نا‌ژانسه‌کانی نه‌ته‌وه‌یه‌ که‌گرتوه‌کان (ب‌ریاری ۹۸۶) هه‌و‌لی پته‌وکردن و پێشوه‌چوونیان ده‌دات. به‌هۆی کو‌ترکردنه‌وه‌ی گونده‌کان له‌ سالانی هه‌شتا و ئه‌و زه‌به‌ری به‌ر ئابووری کوردستان که‌وت، هه‌روه‌ها به‌هۆی گه‌مارۆی ئابوورییه‌وه، تا ئێستا ئه‌م که‌رتانه‌ نه‌یان‌توانیوه‌ له‌ پشتیوانی‌کردنی حکومه‌تی هه‌رێمدا رۆ‌لی ته‌واوی خۆیان ب‌گێرن، به‌پێچه‌وانه‌وه‌ وه‌کو گوتمان حکومه‌ت پشتیوانیان لێ ده‌کات. بۆیه‌ سه‌رچاوه‌ی دا‌هاتی ئێستامان ب‌رێتیبه‌ له‌ دا‌هاتی خا‌له‌ گومرگه‌ییه‌کانی سنوور و دا‌هاتی ر‌ه‌سمی می‌ری له‌ ده‌زگا خ‌زمه‌ت‌گوزارییه‌کاندا. دا‌هاتی گومرگی ئیبراهیم خه‌لیل له‌ ناوه‌راستی سالی ر‌اب‌ردووه‌وه‌ زۆر له‌ کورتی‌ی داوه‌ و، حکومه‌ت ناچار بووه‌ له‌ جێبه‌جێ کردنی مووچه‌ و خ‌زمه‌ت‌گوزارییه‌کان و هه‌لسوو‌راندنی کاروباری رۆ‌ژانه‌ی ده‌زگا‌کان و پرۆژه‌کانی ئاوه‌دان‌کردنه‌وه‌ و ئاوه‌کرده‌وه‌دا پشت به‌خۆی بیه‌ستی. هه‌ر ئه‌مه‌ش بووه‌ته‌ هۆی ئه‌وه‌ی که‌ حکومه‌ت نه‌توانی به‌پێی پێویست دا‌هات و بژێوی فه‌رمانبه‌ران و مووچه‌خۆرانی حکومه‌ت زیاده‌کات و هه‌ندیک له‌ به‌لێنه‌کانی به‌جێ به‌ی‌نی. به‌لام له‌گه‌ل ئه‌مانه‌شدا، بزاوتی ئابووری و دا‌رای‌ی و بازرگانی له‌ سالی ر‌اب‌ردوودا (۲۰۰۱) به‌ره‌وتی‌کی به‌ره‌وپێش به‌رده‌وام بووه‌ و، کوردستان گه‌شه‌ و پێشکه‌وتنی به‌خۆیه‌وه‌ بینیوه‌.

وه‌زاره‌تی دا‌رای‌ی و ئابووری، رۆ‌لی‌کی مه‌زنی له‌ بوا‌ری رێک‌خ‌ستنی ژیا‌نی دا‌رای‌ی و ئابووری له‌ هه‌رێمی کوردستاندا ده‌گێرێ. یه‌کیک له‌ خا‌له‌ به‌رچاوه‌کان، کاری بانکه‌کانه‌ که‌ شایه‌نی له‌سه‌ر وه‌ستان و با‌س‌کردنه. بانک رۆ‌لی‌کی بێ وینه‌ ده‌گێرێ له‌ ژیا‌نی ئێستای حکومه‌ت و سه‌رمایه‌داران و هاوولا‌تیانیشدا. له‌ ماوه‌ی سالانی ر‌اب‌ردوودا، بایه‌خێکی زۆر به‌م بواره‌ دراوه‌ و زۆریه‌ی بانکه‌کان ئاواکراونه‌ته‌وه‌ و به‌که‌لوپه‌ل و ئامی‌ری نو‌ی و کو‌مپیوته‌ر و ئینته‌رنی‌ت رێک‌ خراون. یه‌کیک له‌ بانکه‌ سه‌ره‌که‌ییه‌کانی هه‌رێمی کوردستان (لقی بانکی ناوه‌ندی هه‌رێم) ه‌ که‌ وه‌ک ده‌زگایه‌کی خ‌زمه‌ت‌گوزاری به‌رده‌وام خ‌زمه‌ت به‌هاوولا‌تیان ده‌گه‌یه‌نی و کار و چالاکییه‌کانی دا‌رای‌ی و نه‌ختینه‌یی له‌ ناوه‌ی ولات و هه‌تا ر‌اده‌یه‌ک له‌گه‌ل ده‌ره‌وه‌شدا رێک‌ ده‌خات. دروست‌کردن و دامه‌زراندنی ئه‌م

بانکه دهنگیگی گهوره‌ی له دهره‌وه‌ی ههر یمیشدا دایه‌وه. له‌م بانکه‌دا چه‌ندین کادیری شاره‌زا و لیته‌توو کار ده‌کهن که توانای زانستی و پراکتیکی باشیان هه‌یه له‌ بواری کاری بانکه‌دا. له‌ راستیدا گه‌رانه‌وه‌ی متمانه له‌ نیوان هاوولاتیان و بازرگانان له‌ لایه‌ک و له‌ لایه‌کی تر بانکه‌کاندا کاریکی ئاسان نه‌بوو. به‌لام هه‌نگاوه به‌جییه‌کانی حکوممه‌ت به‌گه‌رانه‌وه‌ی ۵۵ ملیۆن دیناری فه‌وتاوی خه‌لک و ۱۶ ملیۆن دیناری قاصرین و ۳ ملیۆن دیناری پاشه‌که‌وت، هه‌روه‌ک لی‌بوردن له‌ قه‌رزی بانکی خانویه‌ره بۆ‌ئه و که‌سانه‌ی کاتی خۆی له‌ (ئۆردووگا زۆره‌ملییه‌کان) دا وهریان گرتبوو هه‌نگاوی گه‌وره‌بوون بۆ‌گه‌رانه‌وه‌ی متمانه. یه‌کیک له‌ کاره‌کانی ئه‌م بانکه بریتییه له‌ پیدانی مۆله‌تی حه‌واله بۆ‌ئه و نووسینگانه‌ی کاری پاره‌گوتیزی (تحویل الاموال) بۆ‌ناوه‌وه و دهره‌وه‌ی ههر یمدا ده‌کهن. ئه‌مه‌ش بۆ‌پاراستنی سه‌روه‌ت و سامانی خه‌لک له‌ کاتی پاره‌گواستنه‌وه‌دا.

ده‌زگای چاودیری داراییش بایه‌خیتی زۆر گرینگی خۆی له‌ جیبه‌جی کردنی یاسا و رینوینییه‌کانی هه‌ر حکومه‌تیکدا هه‌یه. ئه‌م ده‌زگایه یه‌که به‌یه‌که‌ی ده‌زگاکانی حکومه‌ت به‌سه‌ر ده‌کاته‌وه و کاروبار و پرۆژه‌کان و باری دارایییان ده‌پشکنی. له‌م پیناوه‌دا (دیوانی چاودیری دارایی) دامه‌زراوه و، ئامانجی ئه‌م ده‌زگایه بنه‌برکردنی گه‌نده‌لیی دارایی و کارگه‌رییه. دامه‌زراندنی ئه‌م ده‌زگایه‌ش بۆ‌ئه‌وه ده‌گه‌ریتته‌وه که حکومه‌تی ههر یم ده‌یه‌وی کار و پرۆژه و چالاکییه‌کانی خۆی له‌سه‌ر بنه‌رته‌ی یاسا و پاراستنی سه‌روه‌ری یاسا جیبه‌جی بکات و، رۆژ به‌رۆژ بناخه‌ی دامه‌زراوه‌یی له‌ داووده‌زگاکاندا بچه‌سپینتی.

هه‌ر له‌ چوارچێوه‌ی هه‌ول و ته‌قه‌للاکانی حکومه‌تی ههر یم بۆ‌بنه‌برکردنی گه‌نده‌لی له‌ ده‌زگاکان و نه‌هه‌یشتنی ده‌ستیه‌ردان و کاره‌گری و ناسیاوته‌ی و، بۆ‌به‌دواداچوونی سکالا و گله‌ییی هاوولاتیان بریاری دامه‌زراندنی ده‌زگای (سکالای هاوولاتیان) درا.

هه‌روه‌ها هه‌ول دراوه ده‌زگای شه‌هید به‌شپه‌یه‌کی باشتر ریک بخری و لیستیکی دروست و ته‌واو به‌ناوی شه‌هیدانی بزوتنه‌وه‌ی رزگاریخوازی کوردستان ئاماده‌ بکری بۆ‌ئه‌وه‌ی بتوانی له‌م ریکه‌یه‌وه خزمه‌تی خیزان و بنه‌ماله‌کانیان بکریت.

حه‌ز ده‌که‌م لیره‌دا ئامازه به‌پیشکه‌وتنی ئه‌دای ئیداری داووده‌زگاکانی حکومه‌تی ههر یمی کوردستان بده‌م. ماندوو‌بوون و ئه‌رک کیشانی هه‌موو لایه‌کیان مایه‌ی ریز و ستایشه. به‌تایبه‌تیش هاوکاری نیوان وه‌زاره‌ته‌کان و به‌ده‌نگی یه‌کتره‌وه‌ چوونی وه‌زیره به‌رێزه‌کان. هه‌لبه‌ته ئه‌و ده‌سه‌کوتانه‌ی که به‌دی هاتوون به‌ره‌می هاوئا‌هه‌نگی و هاوکارییه. داووده‌زگاکانی حکومه‌ت به‌له‌خۆبوردنه‌وه کاریان کردوه، به‌لام ئه‌مه واتای ئه‌وه نییه که توانای زیاتری کارکردن و به‌خشیمان نییه. پێویسته زیاتر خۆیان ماندوو بکه‌ن و به‌ئه‌دائیکی باشتر ئه‌رکه‌کان پاره‌پینن.

ئه‌و پیشکه‌وتنه‌ی له‌رووی ئیدارییه‌وه روویان داوه، ده‌گه‌ریتته‌وه بۆ‌به‌دواداچوونی وه‌زیر و بریکاره به‌رێزه‌کان و به‌رێزه‌به‌ره‌ گشتیه‌کان و، سه‌رۆکایه‌تی ئه‌نجومه‌نی وه‌زیران بۆ‌سه‌رجه‌م کاروباره‌کان و، به‌ستنی کۆبوونه‌وه‌کانی ئه‌نجومه‌نی وه‌زیران به‌شپه‌یه‌کی ریکویتی بۆ‌تاوتوێکردنی پرۆژه‌کان و وه‌رگرتنی بریاری پێویست.

هه‌روه‌ها به‌کاره‌ینانی ده‌زگا و ئامیری نوێ، له‌ ئۆتۆمبیل و، کۆمپیوته‌ر و ئینتینه‌رنیت و ئۆتۆمبیلی باره‌لگر و مرۆه‌لگر و مه‌کینه‌کانی خزمه‌تگوزاری و، پیشکه‌وتنی سیسته‌می گواستنه‌وه و گه‌یاندن به‌تایبه‌تیش تو‌ری ته‌له‌فۆنات که یه‌که‌مین جاره ته‌له‌فۆنی حه‌وت ژماره‌یی و دانانی چه‌ندان بگۆری پیشکه‌وتوو و دیگیتال له‌ناو شاری هه‌ولیر و ده‌ۆک و شارۆچکه‌کاندا و، هه‌ولدان بۆ‌گه‌یاندنی تو‌ری ته‌له‌فۆن بۆ‌کۆمه‌لگه‌کان.

له بواری جوانکردن و خاویښ راگرتنی شاره‌کان و به‌ره‌وېش بردنی بواری گه‌شتوگوزاردا حکوممه‌تی هه‌رېم له سالی رابردوودا، بایه‌خی به‌رچاوی به‌م لایه‌نانه داوه. هه‌لمه‌تی جوانکردن و چاگردنه‌وی شه‌قامی ناو شاره‌کان و شوسته و زیادکردنی روویه‌ره‌کانی سه‌وزایی به‌رده‌وام بووه. هه‌لمه‌ته‌کانی نه‌مام چاندن به‌دریژایی سال به‌رده‌وام بوون به‌تایبه‌تی له رۆژی ۱۴ی ئاداری ۲۰۰۱ که رۆژی له دایکبوونی باوکی نه‌ته‌وه‌ییمان بارزایی نه‌مه‌ره.

له پارکی هه‌ولێردا کارکردن به‌رده‌وام بووه و چهندان رینگه‌ی ئۆتۆمبیل و پیاده‌ی به‌شیتوه‌یه‌کی جوان و سه‌رنج راکیش تیدا دروست کراون، هه‌روه‌ها چهندان بینایه‌ی پیویست بو به‌ریتوه‌بردن و خواردنگه و گۆلی ئاوی ده‌ستکرد و چاندنی ده‌یان هه‌زار دره‌ختی جوړاو‌جوړ. له رینگه‌ی که‌رتی تایبه‌ته‌وه ده‌ست کراوه به‌ئاواکردنه‌وی ئوتیلی (هه‌ولێر پالاس) که ده‌بێ به‌یه‌کیک له نیشانه‌ شارستانییه‌کانی ئەم شاره و، (ئوتیلی گه‌شته‌وه‌ریی خانزاد) له هاوینه‌هه‌واری خانزاد قونای گرینگی بریوه هه‌روه‌ها دروستکردنی ئوتیلیکی تر به‌مواسه‌فاتی (هیلتنۆن). ئەمه جگه له چهندان پرۆژه‌ی گه‌شته‌وه‌ری و شوینی سه‌وزایی بو‌حه‌وانه‌وه‌ی خه‌لک و به‌سه‌ربردنی کاتی گه‌شت و گه‌ران له پارێزگه‌ی دهوک و سه‌رحه‌م شار و شارۆچکه‌کاندا. کوردستانی عیراق به‌هۆی دیمه‌نی جوان و دل‌پیتن و ئاووه‌وای فینک و چیا و نه‌واله‌کانی، یه‌کیکه له ناوچه گه‌شته‌وه‌رییه گرینگه‌کانی جیهان و زۆر له گه‌شته‌وه‌ر و گه‌ره‌یده‌کانی ئەوروپا به‌سویسرای رۆژه‌لاتی ناوه‌راستیان ناوبردووه. گێرانه‌وه‌ی بایه‌خی گه‌شته‌وه‌ریی هه‌ریمی کوردستان بو دۆخی جارانی، له داها‌توودا ده‌بێ به‌مایه‌ی روو تیکردنی هاوولاتیانی کوردستان و عیراق و ته‌نانه‌ت ولاتیانی دراوسیش. له‌لایه‌کی تریشه‌وه، داها‌تی گه‌شتوگوزار سه‌رچاوه‌یه‌کی گرینگه بو داها‌تی حکوممه‌ت و، به‌گه‌رانه‌وه‌ی هه‌ریمی کوردستان بو باروودۆخی ئاسایی له‌رووی سیاسی و کۆمه‌لایه‌تییه‌وه، ئەم داها‌تانه ده‌بن به‌سه‌رچاوه‌یه‌کی گرینگی ئابوریمان.

له رووی تاقیکردنه‌وه‌ی دیموکراسییه‌وه، هه‌ریمی کوردستان سه‌ره‌رای ته‌مه‌نی که‌می خۆی، بووه به‌مایه‌ی سه‌رنج راکیشان و قسه له‌سه‌رکردنی میوانانی بیانی و شانده ره‌سمییه‌کان و رۆژنامه‌وانانی ده‌ره‌وه. ژماره‌یه‌کی زۆر ئەحزابی ریباز جیاجیا له دیموکراتی و چه‌پ و ئیسلامی و نه‌ته‌وه‌یی ده‌رفه‌تی کارکردن و ریکخستن و کاری راگه‌یاندنی فره‌وانیان هه‌یه. ئازادیی راده‌ریپن و رۆژنامه‌وانی و کاری سه‌ندیکا و یه‌کی‌تییه‌کان به‌مۆله‌تی حکوممه‌ت و له چوارچێوه‌ی یاسا و بریاره‌کانی په‌رله‌مان و حکوممه‌تی هه‌ریمی کوردستان و به‌پشتیوانیی حکوممه‌ت فه‌راهه‌م کراوه.

ژماره‌یه‌ک له حزبه‌کان، جیا له پارتی دیموکراتی کوردستان له په‌رله‌مان و حکوممه‌تدا به‌شدارن، ئەوانی تریش له ده‌ره‌وه‌ی په‌رله‌مان و حکوممه‌تدا هه‌ر که‌سه و به‌گۆیه‌ی خۆی پشتیوانی له به‌ره‌وېش بردنی ئەزمونه‌که‌دا ده‌کات.

به‌شداربوونی ئافره‌ت له په‌رله‌مانی کوردستان و حکوممه‌تدا پێژیه‌کی به‌رچاوه و، به‌تایبه‌تیش له بواره‌کانی کارگێری له داووده‌زگا‌کانی حکوممه‌ت و په‌روه‌ده و فیکردنی بالا و ته‌ندروستی و خزمه‌تگوزارییه جوړاو‌جوړه‌کانی تر و سه‌رحه‌م پرۆژه‌کانی ئاوه‌دانکردنه‌وه، ئاماده‌بوون و به‌شداریی ئافره‌تی کورد به‌شیتوه‌یه‌کی به‌رچاو دیاره. له سه‌رحه‌م یاسا و بریاره‌کانی حکوممه‌تی هه‌رېم و ته‌واوی مافه‌کاندا هیچ جیا‌وازییه‌ک بو ئافره‌ت دانه‌نراوه. به‌پێچه‌وانه‌وه پشتیوانیی تایبه‌ت بو ئافره‌ت ره‌چاو ده‌کرئ بو ئەوه‌ی رۆلی شایه‌نی خۆی له کۆمه‌لگه‌ی هاوچه‌رخێ کورده‌واریدا بگێرئ.

په‌رله‌مان و حکوممه‌تی هه‌ریمی کوردستان، له سه‌رحه‌م یاسا و بریار و پێنۆتییه‌کانی خۆیاندا ره‌چاوی نه‌ته‌وه و

تایینه جیا جیا کانی کوردستانیان کردووه. بۆ ئەوێ هه موو هاوولاتیانی کوردستان له ئەرک و مافه کانی خۆیان له بهرامبهر یاسادا یه کسان بن. ئەمه ده سپێکی سه رده می سه رینه وه ی سالانی کویره وه ری و بنده ستیه که سه رجه م تایین و نه ته وه کانی کوردستان نازاریان کیشاوه و له پیناو گه بیشن به م ژیا نه ی ئەمرۆدا قوربانیان داوه و ده رد و مه ی نه تیان بیهیوه.

برا تورکمانه کان که به شیکی دانه برای گه لی کوردستان، ئەوانیش بهر له راپه رپین و دامه زانندی ئەم ئەزمونه له هه موو مافیک بیهش بوون. که چی ئەمرۆ له سایه ی ناشتی و نازادی و دیموکراسیدا چه ندان حزب و ریکخراوی سیاسیان هه یه. چه ندان داووده زگای پهروه ده و فیکردن و راگه یانندن و رۆشنیریان بۆ کراوه ته وه.

به رپۆه به رایه تی گشتیه ی خۆیندی تورکمانی له وه زاره تی پهروه ده ی هه ریمه ی کوردستاندا کاروباری پهروه ده و فیکردن به زمانی تورکمانی هه لده سوو رپینی. ژماره ی (۲،۳۳۰) قوتابی له (۱۰) قوتابخانه ی سه ره تایه ی و (۴) قوتابخانه ی ناوه ندی و دواناوه ندیدا به زمانی تورکمانی ده خوینن که (۲۲۶) مامۆستا له م قوتابخانه دا کاری پهروه ده و فیکردن ئەنجام ده دن. ههروه ها باخچه یه کی ساوایانی تورکمانیش هه یه. له وه زاره تی رۆشنییریدا به رپۆه به رایه تیه ی رۆشنییری تورکمانی هه یه که تایه ته به زیندو و کردنه وه ی کولتور و که له پووری برا تورکمانه کان. له م به رپۆه به رایه تیه دا که نیه یکه ی (۱۰۰) کارمه ند کار ده کن و هه موو هونه ره کانی گۆرانی و هه لپه رکێ له م به رپۆه به رایه تیه دا ئەنجام ده درین و گۆفاریکی وه رزی به ناوی (بارش: ناشتی) به زمانی تورکمانی و کوردی و عه ره بی ده ره ده کات. کۆمه له ی رۆشنییری تورکمانیش که کاری سیاسی و رۆشنییری ئەنجام ده دات، گۆفاریکی مانگانه ی به ناوی (دۆغری: حه قیه ته: راستی) هه یه که ئەویش به هه ر سێ زمانه که ده ره ده چی. ئەمانه و پیرای چه ندان به نامه ی کولتووری و سیاسی له ته له فۆن و رادیۆی هه ریم و که ناڵی سه ته لایته ی کوردستان. له پال ئەمانه شدا رادیۆیه کی تایه ته سه ره به کۆمه له ی رۆشنییری تورکمانی کار ده کات به ناوی (دهنگی حه قیه ته) و ماوه ی ۱۲ سه عات پرۆگرام بلاو ده کاته وه، ههروه ها یانه یه کی وه رزی به ناوی یانه ی (قه لا) سه ره ره شتی کاره وه رزی به کان ده کات.

ههروه ها له سایه ی دیموکراسی و نازادی هه ریمه ی کوردستاندا چه ندان یانه و ده زگا و حزبی تورکمانی چالاکیی رۆشنییری و هونه ری و وه رزی و سیاسی ئەنجام ده دن و، له ریکه ی بلاو کراوه و رادیۆ و ته له فزیۆنه کانه وه که له پووری نه ته وه یی تورکمان بلاو ده که نه وه و بایه خ به لاوان و مندالان و ئافره تان ده دن.

ئهو ی لی ره دا ئاماره مان پین دا بریتیه له وه ده زگا و ریکخراو و حزبانه ی که به مۆله تی ره سمی و به پیتی یاسای حکومه تی هه ریمه ی کوردستان کار ده کن و، هاوکاری و پشتیوانی له حکومه ت وه ره ده گرن.

ئاشوور و کلدانه کان له سه رجه م داووده زگاکانی حکومه تی هه ریم و په رله مانی کوردستاندا به شدارن. له کۆی (۱۰۵) ئەندامی په رله مانی کوردستان (۶) ئەندامیان ئاشووری بوون. یه کیک له مانه شه هید فره نسۆ هه ریری بوو که سه رۆکی فراکسیۆنی پارتی دیموکراتی کوردستان (واته فراکسیۆنی زه رد) بوو، رۆژی ۱۸ ی شوباتی ۲۰۰۱ له لایه ن گروو پیتی تیرۆریست و توندپۆی ئیسلامیه وه تیرۆر کرا.

کابینه ی چواره می حکومه تی هه ریمه ی کوردستان، دوای ده ست به کاربوونی، بریاری دامه زانندی به رپۆه به رایه تیه ی گشتیه ی خۆیندی زمانی سریانی له وه زاره تی پهروه ده ی هه ریمه ی کوردستان دا. ئیسته دوو جوژه خۆیندی سریانی هه یه:

یه کهم: ئەو قوتابخانانەی که تەواوی پرۆگرامەکان بەزمانی سربانی دەخویندرتین، ژمارە ی ئەم قوتابخانانە (١٤) قوتابخانەی سەرەتایی و (٢) قوتابخانەی ناوەندییە. ژمارە ی قوتابیانی قوناغی سەرەتایی لە سالی خویندنی ٢٠٠٠ - ٢٠٠١ (١,٦٤٨) قوتابی و (١١٢) مامۆستا یە. لە قوتابخانە ناوەندییەکانیشدا (٤٧١) قوتابی و (١٢) مامۆستا.

دووەم: ئەو قوتابخانانەی که دەرسی زمانی سربانییان تیدا دەخویندرت. لەم قوتابخانانەدا که وانه ی سربانی وەکو زمان دەخویندرت (١٣) قوتابخانەی سەرەتایی و (٦) قوتابخانەی ناوەندی و دواناوەندییە.

لە سالی خویندنی ٢٠٠٠ - ٢٠٠١ د بە یە که مەجار قوتابیانی قوتابخانە سربانییەکان بەشدارییان لە تاقیکردنەوی گشتی (بە کالۆریا) دا کرد. هەر وەها ئەوانەش که وانه ی زمان و ئاینی مەسیحییان تیدا دەخویندرا. ئەمە هەنگاوێکی زۆر باش بوو بۆ قوتابیانی مەسیحی بە گشتی و بۆ هەردوو جۆرە که ی قوتابخانە که. هەر وەها بایە خێکی زۆر دراوه بە ئاوەدانکردنەوی شوێنە پیرۆزەکانی برا مەسیحییەکان و چەندان که نیسە و شوێنی پیرۆزیان بۆ ئاوەدان کراوه تەوه.

چەندان حزب و رێکخراو و کۆمەڵە ی رۆشنبیری بە مۆڵە تی حکومە تی هەریمی کوردستان دامەزراون که چالاکیی سیاسی و رۆشنبیری و وەرزی ئەنجام دەدەن و، کۆمەڵێک بلاو کراوه ی هەمە جۆر بەزمانی خۆیان دەردەکەن وەک: قویامەن، بەهرا. رەیا کلدایا (رۆشنبیری کلدان)، گۆفاری (دەنگی کلدان) و (نجم بیت نهرین)، هەر وەها یانە ی وەرزی و کۆمەڵایە تی و تیپی هونەرە میلیییەکان و رادیو و تەلە فزیۆن که پرۆگرامەکانیان بەزمانی سربانی بلاو دەکەنەوه. وەزارە تی رۆشنبیری هەریمی کوردستانیش گۆفاریک بەزمانی سربانی و کوردی دەردەکات و، لە رادیو و تەلە فزیۆنی هەریمدا پرۆگرامی تاییە تیان هە یە.

لە قوتابخانەکانی تورکمانی و سربانیدا تەواوی پرۆگرامەکانی خویندن لە لایەن حکومە تی هەریم و لەسەر بودجە ی گشتیدا چاپ دەکرتین و، تەواوی خەرجییەکانی ئەم داوودە زگایانە ی که ئاماژەمان پێ دان لە لایەن حکومە تی هەریمە وه دابین دەکرت.

لە و کۆمەڵگە و گوندانەش که برا کورده ئیزیدییهکان نیشته جین، لە پرۆگرامەکانی خویندندا رەچاوی ئایینه که یان کراوه و کتیبی تاییە تیان لە لایەن وەزارە تی پەر وەر دوه بۆ ئامادە کراوه. هەر وەها بنکە ی (لالش) ی ئیزیدییهکان لە دھۆک گۆفاریک بەناوی (لالش) هوه دەردەکات. بایەخ بە ئاوەدانکردنەوی شوێنە پیرۆزە ئاینییەکانیان دراوه و، لە هەموو دەزگاکانی حکومە تدا بەشدارن و لە کابینە ی چوارەمدا وەزیریکیان هە یە.

لە بواری دیپلۆماسی و پێوهندییە دەر وەدا، دۆزی رەوا ی گە لە که مان قوناغی زۆری بریوه و ئەمۆ دۆزی گە لی ئیمە بەچاوی رێزە وه سەر دەکرت و لە زۆر دەستە و کۆری نیۆدە ولە تی و مرۆفایە تیدا دا کۆکیی لێ دەکرت. لە گە ل ئەمەشدا پێوستە بەر دوهام هەول بەدی که رۆلی زیاتر لەم بواردەا بگێردت و تەکانی باشتەر بە کیشە ی گە لە که مان بەدی لە ناو رای گشتیی جیهاندا، ئەویش لە رێگە ی پیادە کردنی زیاتری دیموکراسی لە ژبانی کۆمەڵگە ی کورده واری و رێزگرتنی زیاتر لە مافەکانی مرۆف و باشتکردنی ژبانی هاوولاتیان بە گشتی و، ئافرەت و مندال بە تاییە تی و، مسۆگەر کردنی زیاتری ئازادیی رادەر برین و هەولدان بۆ بەشداریکردنی زۆرتین رادە ی خە لک لە ژبانی کۆمەڵایە تیدا.

بە رێز نیچیرشان بارزانی سەرۆکی حکومە تی هەریمی کوردستان لە سالی ٢٠٠١ دا چەندان سەردانی

سهرکه وتووی بۆ ولاتانی ئه‌وروپا و ئه‌مربیکا کرد. گرینگترینیان ئه‌و سهردا نه‌بوو که له مانگی تشرینی یه‌که‌م ۱۰-۲۰۱۵ بۆ چهند ولاتیکی ئه‌وروپا ئه‌نجامی دا. به‌پێزبان سهردانی ولاتی سویدی کرد و چهندان کۆبوونه‌وه‌ی له‌گه‌ڵ سه‌رۆک وه‌زیران و وه‌زیری دهره‌وه‌ی ئه‌و ولاته و په‌وه‌ندی کورد له سوید ئه‌نجام دا. هه‌روه‌ها له به‌ریتانیا پێشوازییه‌کی له ئاستی بالادا له‌لایه‌ن وه‌زیری دهره‌وه‌ی بۆ کاروباری ده‌وله‌ت لێ کرا و، له به‌لجیکاش له‌لایه‌ن به‌رپرسیانی ئه‌و ولاته و به‌رپرسیانی یه‌کێتی ئه‌وروپا که بنکه‌یان له‌و ولاته‌یه، پێشوازی کرا و دیدار و کۆبوونه‌وه‌ی ئه‌نجام دا. به‌رپرسیانی ئه‌و ولاتانه له دیدار و کۆبوونه‌وه‌کاندا پشتیوانیی خۆیان بۆ ئه‌زمونی کوردستان و دۆزی کورد به‌گشتی دووپات کرده‌وه و به‌رده‌وامیی بریاری ۹۸۶ ی نه‌وت له بری خۆراک و دهرمان و ۱۳٪ به‌شی کوردستانیان به‌ میکانیزمیکی باشی پشتگیری و هاوکاری نێوده‌وله‌تی له‌م قوناغه‌دا بۆ خه‌لکی کورد زانی. چاره‌سه‌ری گرفت و کێشه‌ی کۆجبه‌رانی کورد و وه‌رگرته‌ی مافی په‌نا به‌ریه‌تیان له‌و ولاتانه‌دا ته‌وه‌ریه‌کی تری ئه‌و وتووێژانه بوو. له‌م پێوه‌ندییه دیپلۆماسیانه‌دا، به‌رپرسیانی بیانی له ئاماژه‌یانه‌دا به‌سیسته‌می به‌رپه‌رده‌بهردی هه‌رێمی کوردستان و مامه‌له‌کردن له‌گه‌ڵ پره‌نسیپه‌کانی مافی مرۆف و دیموکراسی و ئازادییه‌کان له‌م چهند ساڵه‌ی دواییدا به‌ره‌وشیکی ئه‌رتینی و پیشکه‌وتوو له‌ قه‌له‌م داوه.

ئهم گه‌شته سه‌رکه‌وتوو به‌رێژ نێچیرفان بارزانی که دیپلۆماسییه‌تی کوردی له‌ سالی ۲۰۰۱ دا گه‌یاند به‌لوتکه، رۆلێکی گه‌وره‌ی بینی له‌ پته‌وه‌بوونی پێگه‌کانی متمانه‌ی ولاتانی ئه‌وروپا به‌کێشه‌ی کورد و بایه‌خدا به‌داواکانی. هه‌روه‌ها له متمانه به‌خۆبوونی گه‌لی کورد له په‌واندنه‌وه‌ی هه‌وری ته‌مومژ و لیتایی که‌وا له رۆله‌کانی کوردستان ده‌کات له‌م هه‌لومه‌رجه‌ی جیهان و ناوچه‌که‌دا دلتیا نه‌بن له پاشه‌پۆژ و داها‌تووی ئه‌زمونه‌که‌یان.

نوسینگه و نوێنه‌ره‌کانی حکومه‌تی هه‌رێم له ولاتانی ئه‌وروپا و ئه‌مه‌ریکا‌دا به‌رده‌وام بوونه له پێوه‌ندیی خۆیان له‌ که‌ناڵه دیپلۆماسییه‌کانه‌وه بۆ گه‌یاندنی دۆزی ره‌وای کوردستان و ئه‌و واقیعه‌ پیشکه‌وتوو له‌ گه‌ڵ مرۆ ئه‌زمونه‌که‌مان پیا‌یدا تێپه‌ر ده‌بی. نوسینگه‌کانی سه‌فه‌ر و دانییه‌ی جه‌وازا‌ت و نوسینگه و نوێنه‌رایه‌تییه‌کانی حکومه‌تی هه‌رێم به‌ها‌وئا‌هه‌نگی له‌گه‌ڵ وه‌زاره‌تی یارمه‌تییه‌ی مرۆقا‌یه‌تی و هاوکاری‌دا به‌گورجوگۆلییه‌کی باش کاریان کردووه و توانیویه‌تی چهندان ئاسانکاری بۆ سه‌فه‌ر و سه‌ردان و کاروباری ها‌وولاتیان ئه‌نجام ده‌ن. ئیستا له‌بواری سه‌ردان و سه‌فه‌ری ها‌وولاتیان کورد له دهره‌وه بۆ ناوه‌وه و به‌پێچه‌وانه‌ش، پیشکه‌وتن و ئاسانکارییه‌کی به‌رچاو هه‌یه.

هه‌روه‌ها پێوه‌ندیان له‌گه‌ڵ ولاتانی دراوسێ و ولاتانی عه‌ره‌ب‌دا پیشکه‌وتنی به‌رچاوی به‌خۆوه بینیوه و چهندان شاندى ولاتانی دراوسێ ها‌توچۆی کوردستانیان کردووه. کۆماری ئیسلامی ئێران چهندان پێشانگه‌ی بازرگانی و هونه‌ری و رۆشنییه‌ری له هه‌رێمی کوردستاندا کردووه‌ته‌وه که هه‌نگاوی مه‌زن بووه له پته‌وه‌کردنی پێوه‌ندی له‌گه‌ڵ ئه‌و ولاتانه‌دا. هه‌روه‌ها شاندى روناکبیرانی کورد له کوردستانی ئێران و ولاتانی ئه‌وروپا و ئه‌مه‌ریکا‌وه سه‌ردانی کوردستانیان کردووه و پشتیوانیی خۆیان بۆ ئه‌زمونه‌که‌مان دهربریه‌وه. له‌گه‌ڵ سه‌وریا‌دا پێوه‌ندیان باش بووه و چهندان جار له‌ پله‌ی به‌رزدا سه‌ردانی ئه‌و ولاته و ولاتانی عه‌ره‌ب کراوه.

سه‌ماحه‌تی شیخ مه‌حمود عه‌بدولعه‌نی عاشووری وه‌کیلی مه‌شیخه‌ی ئه‌زه‌ری شه‌ریف له مانگی ئاب و ئه‌یلوولدا سه‌ردانی کوردستانی کرد. به‌پێزبان له‌ رۆژی ۱ ئه‌یلوولی ۲۰۰۱ دا له‌سه‌ر مه‌زاری نه‌مراندا به‌م شیوه‌یه‌ی خواره‌وه بۆچوونی خۆی له‌باره‌ی کورد و ئه‌زمونه‌که‌یانه‌وه دهرپه‌ری و گو‌تی:

«ئەو دەی لەم چەند رۆژەدا لە نێزیکەوه ئاشنای بووم و لە رەوشتی کوردستان و ژبانی خەلکە کهیدا تێبینیم کرد رەنگدانەوهی ئەو فەلسەفە و باوەرپەیه که بارزانیی نەمر خەباتی بۆ کرد و تا ئێستەش وەک نمونە ی کولتورێکی رەسەن ماوەتەوه و پێناسە ی میلله تێکی خاوەن دۆز و داخوازی رەوايه که ئەویش گەلی ئاشتیخوازی کوردستانه» .

گەلی کوردستان لە سەردەمی ئێستەدا چارەسەری کێشە ی رەوای خۆی لە چوارچێوهی عێراقی یە کگرتوی دیموکراتی حزبی پەرلهمانیدا دەبینی که مافی فیدرالییەت بۆ هەریمی کوردستانی عێراق بسەلمیتنی . لەم قۆناغەدا ، فیدرالیزم بۆ کێشە ی میلله تی ئیمە چارەسەریکی گونجاوه و ، فیدرالیزم وەک بریارێکی پەرلهمانی کوردستان لە ساڵی ۱۹۹۲ دا بووه بە بریارێکی ناوەندیی نەتەوايه تیبی کورد لە کوردستانی عێراق . لە هەر گۆرانکارییه کی داها توی عێراقیشدا دەبی ئەم مافە بپاریزری تاوه کو میلله تی ئیمە بتوانی رۆلی شیایوی خۆی لە چوارچێوهی عێراقدا بگێرێ .

هەر لێرەدا دەمانهوی ئاماژە بهوه بکهین که حکومه تی هەریمی کوردستان و پەرلهمانی کوردستان وەک دوو بالی تەواو کەری یە کتر لەم ئەزمونەدا هاوکاری و هاوئاھەنگییه کی تەواو لە نێوانیاندا هەیه و ، داوودەزگاکانی حکومهت لە چوارچێوهی یاسا و بریاره کانی پەرلهمانی کوردستاندا کار دەکەن و هەنگاو دەنێن .

پەرلهمان و حکومه تی هەریم دوا ی روودانی کاره تیرۆریستییه که ی (۱۱) ی ئەیلوولی ۲۰۰۱ لە واشنتۆن و نیویۆرک ، ئەم کاره دزیو و دژ به مرۆفایه تیبیه یان سەرکۆنه کرد و پرسه و سەرەخۆشیی گەلی کوردستانیان بۆ حکومهت و گەلی ولاته یە کگرتووه کانی ئەمەریکا راگەیاندا . ئەم رووداوه تیرۆریستییه که دنیای هەژاند قۆناغیکی تازە ی لە میژووی کۆمه لگە ی نێوده ولە تی و هەر وه ها کۆمه لگە ی مرۆفایه تیشدا هینایه گۆرێ .

جینگە ی شانازییه که بزوتنه وه ی رزگاربخوازی گەلی کورد ، بەرپه رابه تی و رینۆتینی بارزانیی نەمر هەرگیز پەنای بۆ کاری تیرۆریستی نەبردوه و هەمیشه له دژی ئەم دیارده یه وهستاوه که ئەمڕۆ هەموو مرۆفایه تی له دژی دەوهستی .

بەریز سەرۆک مەسعود بارزانی له وتە یه کدا له ۲۹ تشرینی دوهم ۲۰۰۱ دا بەبۆنه ی دەرچوونی خولی (۱۲) ی پەیمانگە ی کادیران و تاریکی پیشکیش کرد و تیایدا سیاسه تی ئیمە له ئاست تیرۆر و تیرۆریستاندا روون کردوه . بەریزبان گوتی :

«ئامانجی ئیمە له سەرته تاوه بریتی بووه له پاراستنی داوونەریتی کوردهواری که یه کتیک لەم داوونەریتانه دژایه تیبی تیرۆر بووه . کورد میلله تیکه خۆی قوربانیی تیرۆره بۆیه دەبی یه کتیک له کاره سەرەکییه کانتان ئەوه بی که دژی تیرۆر و تیرۆریستان بن . له هەمان کاتدا دەبی پابه ندی یاسابن و ریز له مافی مرۆف بگرن و برواتان بە دیموکراسی هەبی . لێرەدا دەمه وی دووباره ی بکه مه وه که ئیمە دژی تیرۆرین ، دژی تیرۆریستانین ، وەک له پیشه وه له دژیان وهستاین ، ئێستەش هەر له دژیانین و له داها توشدا هەر له دژیان دەبین . ئەمه ش هەلۆتستیک نییه که له دوا ی (۱۱) ی ئەیلووله وه ئیمە گرتبیتمانه بهر . زۆر زۆر له پیش (۱۱) ی ئەیلوولی رابردوه وه ئیمە ئەم هەلۆتسته مان گرتبووه پیش» .

له ماوهی سالی ۲۰۰۱ د حکومتی ناوهندی بهردووام بوو له سیاسه‌تی دهرده‌رکردن و راگواستن و عه‌ربکاریی ناوچه کوردنشینه‌کانی ژئیر ده‌سه‌لاتی خوئی. ئەم سیاسه‌ته چه‌وته که له سه‌ره‌تای شه‌سته‌کانه‌وه ده‌ستی پێ کردووه و هه‌تا ئەم‌رۆ به‌رده‌وامه به‌نیازی گۆڕینی مۆرکی نه‌ته‌وايه‌تی ئەو شوینانه‌یه که کوردیان تیدا ده‌ژی به‌تایبه‌تی شاری که‌رکوک که به‌رده‌وام کورد و تورکمان و ئاشوورییه‌کانی لێ دهرده‌کرین و له شاره‌کانی ناوه‌راست و باشووری عیراقه‌وه عه‌ره‌بیان بۆ ده‌هینن و له‌ویاندا نیشته‌جێ ده‌کهن. ئەم سیاسه‌ته‌ی حکومتی ناوه‌ندی له‌م سالانه‌ی دوایدا زۆر په‌ره‌ی سه‌ندووه و، چه‌ندان په‌هه‌ندی جیا‌جیای وهرگرتووه. حکومتی هه‌ریمی کوردستان به‌رده‌وام به‌ره‌نگاری ئەم سیاسه‌ته په‌رزه‌به‌رستیه‌ بووه‌ته‌وه و، له‌ریگه‌ی ده‌زگا‌کانی راگه‌یاندن و کۆر و سیمینار و بۆنه‌نه‌ته‌وه‌یه‌یه‌کاندا په‌رده‌ی له‌ روو هه‌لم‌الیوه. هه‌روه‌ها له‌گه‌ڵ داووده‌زگا نیو‌ده‌وله‌تیه‌کان و میوانانی بیانی و پۆژنامه‌نووساندا ئەم بابه‌ته به‌دریژی خراوه‌ته‌روو. له‌سه‌ردانه دیپلۆماسیه‌کانی سه‌رۆکی حکومتی هه‌ریم و به‌پرسانی تری حکومت و له‌ریگه‌ی که‌ناله دیپلۆماسیه‌کانه‌وه ئەم کیشه‌یه وه‌ک کیشه‌یه‌کی نه‌ته‌وه‌یه‌ی گه‌لی کوردستان به‌رچاو خراوه و، داواکراوه پشتیوانی له‌ گه‌له‌که‌مان بکری‌ت بۆ راگرتنی ئەم زولم و چه‌وساندنه‌وه بێ وینه‌یه.

په‌رۆسه‌ی ئاشتی ناوه‌خوئی نیوان پارتی دیموکراتی کوردستان و یه‌کیته‌ی نیشتمانیی کوردستان هه‌نگاوی زۆری به‌ره‌وپه‌ش بریوه و، هاوکاری و هاوتاهه‌نگی له‌ نیوان ئی‌داره‌ی هه‌ردوولا له‌ زۆر بوادا هه‌یه. هه‌روه‌ها له‌ ماوه‌ی سالی رابردوودا ژماره‌یه‌ک له‌ ده‌رکراوه‌کانی هه‌ردوولا گه‌رانه‌وه سه‌ر مال و حاللی خو‌بان. کۆبوونه‌وه‌کانی لیژنه‌ی بالای ته‌نسیقی ئاشتی له‌سه‌ر بنه‌مای ریکه‌وتنی و اشنتۆن به‌رده‌وامه و، شانیدیکی ولاته یه‌کگرتووه‌کانی ئەمه‌ریکا بۆ به‌دواداچوونی جیه‌جیه‌جی کردنی خاله‌کانی ریکه‌وتنه‌که سه‌ردانی هه‌ردوولای کرد، هه‌روه‌ها سه‌ردان و هاتن و چوونی شاندی هه‌ردوولا به‌رده‌وامه و، ئازادیی هاتوچۆی هاوولاتیان فه‌راهه‌م بووه و رۆشنی‌بان و نووسه‌ران له‌ کۆر و یاد و فیستیقاله‌کانی هه‌ردوولادا ئاماده‌ ده‌بن. مایه‌ی خو‌ش‌حالییه که‌ گری‌کۆتیه‌کان یه‌ک له‌دوای یه‌ک ده‌کرینه‌وه و به‌هیوای ئەوه‌ی رۆژیک زووتر ئاشتی به‌ته‌واوی بال بکیشی.

سه‌رۆک مه‌سه‌ود بارزانی به‌رده‌وام ناگه‌داری کار و چالاکییه‌کانی حکومته‌ته و، سه‌رنج و پێش‌نیاز و رینۆتی و راسپارده‌کانی به‌رێزبان رێ نیشانده‌رمانن. سه‌رۆکی حکومت به‌رێز نیچیرقان بارزانی به‌شپه‌یه‌کی راسته‌وخۆ سه‌ره‌شته‌ی کاری وه‌زاره‌ته‌کان ده‌کات و، پڕۆژه‌کان به‌سه‌رده‌کاته‌وه و له‌ زۆریه‌ی بۆنه‌ ئی‌داری و نیشتمانییه‌کاندا ئاماده‌ ده‌بی.

لی‌رده‌ا پێویسته‌ ئاماره‌ به‌رۆلی جی‌گری سه‌رۆکی حکومت به‌رێز سامی عه‌بدوهره‌مان بده‌م که له‌ په‌رۆسه‌ی به‌دواداچوونی کاره‌کاندا هه‌میشه‌ ئاماده‌یه. به‌تایبه‌تی له‌ سه‌ره‌شته‌ی لیژنه‌ی بالای ۱۹۸۶. چاره‌سه‌رکردنی زۆریه‌ی گه‌روگرفته مه‌بدانییه‌کانی نیوان ده‌زگا‌کانی حکومت و ئاژانسه‌کانی نه‌ته‌وه یه‌کگرتووه‌کان له‌ نه‌ستۆی ئەواندایه و، سه‌ره‌شته‌ی کۆبوونه‌وه‌کان ده‌کات و، به‌وردی له‌ جیه‌جیه‌جی بوونی کاره‌کان ده‌پێچیته‌وه.

هه‌موو ده‌زگا‌کانی پێوه‌ندیدار به‌راپه‌راندنی پڕۆگرامی ۹۸۶ له‌ ئاماده‌کردنی پڕۆژه و نه‌خسه و هاوتاهه‌نگیه‌کاندا چالاکی ده‌بینن. له‌ نیوان ئەمانه‌شدا داووده‌زگا‌کانی سه‌ر به‌وه‌زاره‌تی یارمه‌تی مرقایه‌تی و هاوکاری.

ئوه‌ ده‌مینه‌ته‌وه، له‌ کۆتاییدا دووباره‌ی بکه‌ینه‌وه و هیوای ئەوه بخوازین که‌وا له‌ ئاستی متمانه‌ی گه‌لی کوردستاندا بین و، پشتیوانی له‌ رۆله‌کانی گه‌لی کوردستان و لایه‌نه‌ سیاسیه‌کان و رۆشنی‌بان و تیکرای دلسۆزان و بنه‌ماله‌ی شه‌هیدان بخوازین بۆ سه‌رکه‌وتن له‌م ئەرکه‌ نه‌ته‌وه‌یه‌ی و نیشتمانییه‌دا.

له كۆتايى ئەم دەسپىتكە بۆكتىبى چالاكئىيەكانى كابىنەى چوارەم لەسالى دووهمى تەمەنىدا، بەپىيوستى دەزانم كەوا وپراى سوپاسى بۆ ھەموو داوودەزگاكانى حكومەت، ھەروەھا سوپاسى لەشكرى پىشمەرگەى كوردستان و تەواوى لڤەكانى حزب و سەرجم داوودەزگاكانى پارتى ديموكراتى كوردستان بكم بەرپىكخستن و سياسى و لەشكر و راگەياندن و نووسىنگەكانى دەرەو و پىوھندىيەكانىشەوھە كە ھەمىشە پۆلى پشتيوان دەبىن بۆ سەرگەوتنى داوودەزگاكانى حكومەت لە كار و چالاكى و خزمەتگوزارىيەكاندا.

ھەروەھا سوپاسى سەرجم لایەنە سياسىيەكان و رپىكخراوھ پىشەيى و سەندىكاكان و توپۆز و چىنەكانى كۆمەلى كوردەواری دەكەين كە حكومەتى ھەرئىم بەحكومەتى خويان دەزانن و پۆژانە ھاوكارىيە دەزگاكان دەكەن لەپىناو جىبەجى كوردنى پۆژگرامەكانى ئاوەدانكردنەوھ و خزمەتگوزارى و ئاسايشدا. پىيوستە ئەم ھاوكارى و ھاوئەنگىيە لەنىوانى مىللەت و دەزگاكانى حكومەتدا زياتریش بەرەوپىش بچى و ھەموو پروھەكانى ژيان بگرتتەوھ. ئەم دەسكەوتەى ئەمپۆ بەرھەمى خويى شەھىدان و رەنج و قوربانىدانى پۆلەكانى گەلى كوردستانە. بەرھەمى دەيان سالى ماندوووبوون و كوئىرەوھىيە بەتايىبەتیش بەرھەمى شۆرشى مەزنى ئەيلوول و گولانە بەرپىبەرايەتى باوكى نەتەوھىيمان بارزانىي نەمر. بۆيە لەم دەرفەتەدا سەرى رپۆز و نەوازی لە يادى بارزانىي نەمر و ھەمىشە زىندوو كاك ئىدرىس بارزانى دادەنوئىن.